

Provtryck från 1898

Postytta:ren

Årsbok för Postmuseum 2007

Postryttaren

POSTMUSEUM

BESÖKSADRESS · VISITORS

Lilla Nygatan 6
T-banan Gamla Stan

POSTADRESS · POSTAL ADDRESS

Box 2002
SE-103 11 STOCKHOLM

TELEFON

+46 (0) 8-781 17 55
+46 (0) 8-781 17 56 (biblioteket)

TELEFAX

+46 (0) 8-20 90 21
+46 (0) 8-20 54 26 (biblioteket)

POSTMUSEUM

postmuseum@posten.se

LIBRARY AT POST MUSEUM

biblioteket@posten.se

FRIENDS OF POST MUSEUM

postmusei.vanner@posten.se

INTERNET

www.postmuseum.posten.se

POSTMUSEI VÄNNER

Medlemskap i Föreningen Postmusei Vänner erhålles genom att betala in medlemsavgiften på 200 kr till föreningens plusgiro 1293-0. Medlemmar erhåller bland annat årsboken *Postryttaren* och programbladet *Nytt på Postmuseum* och har fri entré till museet samt vänpriser på vissa varor i butiken.

FRIENDS OF POST MUSEUM

Membership of Postmusei Vänner can be obtained by paying the SEK 200 membership fee into the Association's Post Office giro account No. 1293-0. Membership benefits include the annual publication *Postryttaren*, the programme leaflet *Nytt på Postmuseum* (Post Museum News), free admission to the Museum and reduced prices on certain items in the Museum shop.

Korrespondens till föreningen kan ställas till ordföranden:
Letters to the Association can be addressed to the Chairman:

Jan Billgren
GÖTGATAN 23
SE-116 46 STOCKHOLM
jan.billgren@spray.se

Postryttaren

Årsbok för Postmuseum 2007

ÅRGÅNG 57

REDAKTIONSKOMMITTÉ
EDITORIAL COMMITTEE

Postryttaren

Jan Billgren
Erik Hamberg
Robert Mattson
Thorsten Sandberg
Sven-Åke Tirén

REDAKTÖR · EDITOR
Jan Billgren

ÖVERSÄTTARE · TRANSLATOR
Britt Davidson

OMSLAGSBILD · PICTURE ON COVER

Arkdel av provtryck av 1 kr Oscar II, typ N,
med omvänt huvud. Sådana tryckfel
finns inte på det utgivna frimärket.
Från Postmuseums samlingar.

Partial sheet of proof of 1 kr Oscar II,
type N, with the King's head reversed.
There are no such printing errors in
existence of the issued stamp.
From Post Museum's Archives.

Postryttaren 2007.

© Postmuseum samt författarna

© Post Museum and the authors

Brödtexten är typograferad med
Berthold Garamond samt
10/12 pp Postryttaren, en modifierad
Berthold Garamond. Sanserif är Syntax.

Repro och tryck är utfört av
Alfa Print, Sundbyberg 2007.

Inlagan är tryckt på 130 g Tom & Otto och
omslaget på 115 g Geltex 100.

Bokbinderiarbetet är utfört av
Bengt Perssons Bokbinderi, Västerås.
Form av roland@studioring.se.

ISSN 0586-6758

Innehåll

Contents

Förord	7
Foreword	7
GUNNAR NORDLINDER	
Märkliga nyförvärv till Postmuseum	9
Remarkable New Acquisitions at Post Museum	27
ROBERT MATTSON OCH BJÖRN SYLWAN	
Post med luftskepp till Sverige och Finland 1919-1930	31
Mail by Airship to Sweden and Finland 1919-1930	49
FREDRIK YDELL	
Carl von Linné som brevskrivare	53
Carl Linnaeus as Letter Writer	67
HEDVIG BRUZÆUS	
Kampen mot missbruket av fribrev	71
Fight against Abuse of Post-Free Letters	83
MAGNUS OLSSON	
Heinrich Lichtenstein och den gula treskillingen	87
Heinrich Lichtenstein and the Yellow Three Skilling Stamp	113
ROBERT MATTSON	
Tuvstarr med gravstickel. Samtal med Majvor Franzén	119
Majvor Franzén – Stamp Engraver	132
THORSTEN SANDBERG	
Post@Faktum möter gymnasieskolan	133
Post@Faktum meets the Upper Secondary School	147
LOTTE EDSBRAND	
Postmuseum under 2006	151
Postmusei Vänner under 2006	159

Förord

Foreword

Årets upplaga av *Postryttaren* har en omslagsbild med ett provtrycksark med Oscar II-frimärket i valören 1 kr. Detta var endast ett i den långa raden av provtryck som gjordes för att ge en värdig bild av vår dåtida monark. Först efter 17 försök att framställa frimärket kunde det godkännas, en nog så omständlig procedur i jämförelse med dagens förhållanden.

Provtrycksarket ingick i ett ganska omfattande material som Postmuseum på senare tid erhållit från Posten. Frammärkens frimärksförråd. Detta material omfattar provtryck från andra hälften av 1800-talet fram till 1920-talet. Inom museet uppmärksammas "fyndet" med en särskild utställning under året. Men redan i årsboken presenteras en del av materialet i den första artikeln, "Märkliga nyförvärv till Postmuseum".

Den andra av årets sju artiklar handlar om post som skickats med de första luftskeppen som besökte Sverige 1919 och 1930. Här får läsaren också en inblick i hur det var att vara passagerare i dessa farkoster under både lugna och oroliga väderleksförhållanden.

Den tredje artikeln behandlar ett under 2007 högaktuellt ämne, nämligen Carl von Linné som brevskrivare. Linné är en av Sveriges stora brevskrivare och denna förmåga hos vår store forskare har inspirerat till årets största utställning i museet, "Linné, brevskrivaren". Här visas bl.a. ett litet men representativt urval på 20 av de tusentals brev som Linné mottog eller sände till sina släktingar, vänner, kollegor och lärjungar över hela världen.

Under andra hälften av 1600-talet och de första två decennierna av 1700-talet uppstod ett omfattande missbruk av rätten att skicka s.k. fribrev, dvs. tjänstebrev. De tjänstebrevsberättigade utnyttjade alltför ofta möjligheten att skicka privata brev utan att betala porto. Vår fjärde artikel belyser hur postverket försökte stoppa detta missbruk genom olika åtgärder som inte alltid var framgångsrika.

I den årsbok som utkom 2005 redovisades i en artikel vilken vetskap vi då hade om vårt mest kända frimärke, den gula treskillingen. Nu har författaren till denna artikel vid ytterligare efterforskningar funnit en del tidigare okända fakta om omständigheterna kring upptäckten av detta frimärke, liksom kring den första försäljningen. Köparen, frimärkshandlaren Heinrich Lichtenstein, får också en mer ingående presentation än som redovisats tidigare.

I åtskilliga tidigare årgångar har vi kunnat presentera en stor del av de gravörer som hjälpt till att göra de svenska stålgraveerade frimärkena uppmärksammade i hela världen. Nu har turen kommit till Majvor Franzén, som, vid sidan av Czesław Slania, var den främsta gravören av de svenska frimärkena under tjugo års tid, 1967-1987.

Slutligen vill vi i Postmuseum uppmärksamma den omfattande pedagogiska verksamhet som förekommer inom enheten Post F@ktum. Det rör sig framför allt om kurser för gymnasielärare och deras elever som står i begrepp att genomföra ett skriftligt projektarbete. Syftet är att man ska upptäcka nyttan av det omfattande arkivmaterial som finns i huset (och i andra museer) och att man ska inse betydelsen av källkritisk granskning av det material som inför ett uppsatsarbete i många fall hämtas, kanske uteslutande, från Internet.

Verksamhetsberättelserna för 2006 från Postmuseum respektive Postmusei Vänner presenteras avslutningsvis, liksom under tidigare år.

Finally, I would like to welcome our international readers to our yearbook 2007, in which, as usual, you will find extensive summaries of all articles in English. All pictures have texts in both Swedish and English.

Gunnar Nordlinder
MUSEICHEF/DIRECTOR